

"Ayrılıq" mahnısının hüznlü tarixçəsi

Bəzilərinin sevgi, bəzilərinin isə Cənubi Azərbaycan həsrəti kimi dinlədiyi "Ayrılıq" mahnısı 1957-ci ildə yazılıb. Mahnının sözləri Rəcəb Fərhad İbrahimə və musiqisi Əli Səlimiyə aiddir.

Əli Səlimi 1922-ci ildə Bakıda anadan olmuş və ilk təhsilini də burada almışdı. Anası Bakıdan, atası Ərdəbiləndən idi. Stalin represiyası Səlimilər ailəsindən də yan ötmədi. İran təbəələri kimi bu ailə də 1938-ci ildə vətəndən-vətənə sürgün edildi. 16 yaşlı gəncin həyatında ömür boyu duyduğu bu acı daha sonralar nisgilli bir nəğməyə - "Ayrılıq"a çevrildi.

Mahnını Rəşid Behbudov, Ququş, Yaqub Zuruqçu, Bəriş Manço, Zeki Mürən kimi məşhur müğənnilər ifa edib. "Ayrılıq" o qədər məşhurluq qazanıb ki, bəzən onu xalq mahnısı hesab edirlər.

"Ayrılıq" necə yarandı?

1962-ci ilin əvvəllərində İranda böyük müvəffəqiyyətlə keçən konsertlərdən sonra Rəşid Behbudovu Bakıdan olan mərhum bəstəkar Əli Səlimi evinə dəvət edir. Dəvəti qəbul edən Rəşid Behbudov bəstəkarın qonağı olur. Maraqlı söhbətlər zamanı Əli Səlimi yenidən bəstələdiyi "Sizə salam gətirmişəm" mahnısını sənətkara gös-



tər. Rəşid mahnını çox bəyənir və tezliklə ifa edəcəyinə söz verir. Bəstəkarın həyat yoldaşı Əli Səlimiyə işarə edərək onu yan otağa çağırır. Bir qədər sonra həmin otaqdan xanımın həsin səsə, tarın müşayiəti ilə oxuduğu başqa bir mahnının səsi gəlir. Rəşid elə ilk notlardan bu mahnıya vurulur və onlara qoşulub zülmümə etməyə başlayır. Mahnı bitdikdən sonra müğənni soruşur:

- Bu mahnı kimin sözlərinə yazılıb?

Əli Səlimi cavab verir:

- Fərhad İbrahimi "Ayrılıq" adlı gözəl bir şeir yazmışdı. Mən də bir neçə gün bundan əvvəl həmin şeirə mahnı bəstələdim.

Rəşid Behbudov bəstəkarı irad tutur:

- Bəs nəyə görə "Ayrılıq"ı mənə vermirsiniz oxuyum?

Əli Səlimi:

- Qorxuram "Ayrılıq"ı oxumağa icazə verməsinlər. Sənə də baş ağrısı olmasın. "Sizə salam gətirmişəm"i oxusan mənə dünyanı vermiş olarsan.

Rəşid Behbudov bəstəkarın da, onun xanımının da kövrəldiyini görüb qətiyyətlə bildirir:

- Tezliklə hər iki mahnını mənəm ifamda eşidəcəksiniz.

Bakıya döndəndən sonra sevimli sənətkar həqiqətən də hər iki mahnını - "Sizə salam gətirmişəm" və "Ayrılıq" mahnılarını ifa edərək lentə yazdırır.

Siyasi "Ayrılıq"

Yaqub Zuruqçu 1956-cı ildə Təbrizdə anadan olub. 7 yaşında Fərvərdin Mədrəsəsində təhsilə başlayan Yaqub elə o illərdə Təbrizin uşaqlar proqramında iştirak edib və "Cüclərim" mahnısı ilə həm Azərbaycan və həm İranda dillər əzbəri olub. 11 yaşında isə xalq mahnıları və bəstəkar mahnılarıyla tez bir zamanda tanış olan və məharətlə ifa edən Yaqub Zuruqçu 15 yaşında Təbrizin Milli Televiziyasında ilk dəfə çıxış edərək "Evləri var xana-xana", "De gülüm gəlsin ay nənə", "Dilbər" mahnılarını ifa etmişdir. Yaqub Zuruqçu 19 yaşında Tehran Universitetinin İqtisad fakültəsində təhsilə başladı. Eyni zamanda Tehranın operasının xorunda öz musiqi fəaliyyətini davam etdirdi. 1979-cu ildə İranda xalq inqilabından 1 il sonra - 1980-ci ildə İranı tərk edib. Almaniyaya köçən müğənni öz musiqi təhsilinə Hamburq şəhərində başladı və vokal sənəti üzrə diplom alan müğənni daha sonra Amerikanın Florida Ştatında Miami şəhərinin Miami Universitetində vokal sənəti üzrə master diplomunu almışdır. Yaqub Zuruqçunun ürəyi Azərbaycan sevdası ilə döyünürdü, ən böyük arzularından biri Azərbaycana gəlmək idi. 1989-cu ildə Azərbaycanın məşhur müğənnisi Gülağa Məmmədov Almani-

yaya gəlir və Yaqub Zuruqçu ilə görüşür. Gülağa Məmmədov onun "Ayrılıq" mahnısına çəkdiyi klipi görüb heyrətə gəlir. Azərbaycanın Cənubi və Şimali Azərbaycana bölünməsinə həsr edilən klipi Gülağa Məmmədov sayəsində Azərbaycan televiziyasında yayımlanır. Azadlıq hərəkatı zamanında "Ayrılıq" mahnısı milli-mənəvi dirçəlişə təkan verir. Gülağa Məmmədovun dəvəti ilə Yaqub Zuruqçu illərdir həsrətində olduğu Azərbaycana gəlir.

"Ayrılıq" mahnısına ikinci ömür bəxş edən və ona siyasi mənə aşılayan Yaqub Zuruqçu oldu. Xaricdə yaşamağa məcbur olan Yaqub Zuruqçu Azadlıq meydanında "Ayrılıq" mahnısını dizi üstə çökmüşdü. Həmin illərdə Bakının Azadlıq meydanı xalqın bir araya yığıldığı məkan idi. Uzeyir Hacıbəyovun "Koroğlu" uvertürası kimi "Ayrılıq" mahnısı da o vaxtdan Azərbaycanın iki parçasını - Cənubu və Şimalı mənən birləşdirmişdi.

Xatırladaq ki, Yaqub Zuruqçu "Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti" adına layiq görülmüşdü. 2009-cu ildə sənətkar Azərbaycan vətəndaşlığını da alıb.

Ququşun "Ayrılıq"ı

"Ayrılıq" mahnısını ifa edənlərin taleyində də ayrılıq olub.

Ququş 1950-ci ildə Tehrandə anadan olub. Azərbaycanlı mənşəli valideynləri İrana Bakıdan köçmüşdülər. Hələ uşaq vaxtında Ququşun valideynləri bir-birindən ayrılır. Cənab və əyləndirici artist olan atası Sabir yaşı üçün mükəmməl səse malik qızını tez-tez özüylə səhnəyə çıxarır, ona mahnılar oxutdurur. Sonralar Ququş şah sarayında və şahənə məclislərində çıxış etməyə başlayır, eyni zamanda 7 yaşından filmlərə çəkilir.

Ququş fars, Azərbaycan, ingilis, fransız, ispan, italyan dillərində mahnılar oxuyub. O, İranda müasirlik, dəb və mədəni tərəqqi rəmzi olub. Lakin 1979-cu ildə İranda baş verən İslam inqilabından sonra bu ölkədə Ququşun həm müğənni, həm də kino aktrisası kimi fəaliyyətinə qadağa qoyulub. Ququş 2000-ci ildə Şimali Amerikaya köçüb, sənətini orada davam etdirməyə başlayıb.

Bir xeyli mahnılar ifa edən Ququş daha çox "Ayrılıq" mahnısının ifasına görə tanınır.

Şöhrətə çatan "Ayrılıq"

"Ayrılıq"ın şöhrəti İran və İran Azərbaycanı sərhədlərini aşmağa başlayıb, sadəcə Azərbaycanın deyil, türk dünyasının ən məşhur mahnılarından biri kimi tanınıb.

Fikrindən gecələr yata bilmirəm
Bu fikri başımdan ata bilmirəm
Neyləyim ki, sənə çata bilmirəm
Aynlıq, ayrılıq, aman ayrılıq
Hər bir dərdədən olar yaman ayrılıq
Uzundur hicrindən qara gecələr
Vurubdur qəlbimə yara gecələr
Bilmirəm, mən gedim hara gecələr
Aynlıq, ayrılıq, aman ayrılıq
Hər bir dərdədən olar yaman ayrılıq

Azərbaycan veb səhifələrinin yaydığı məlumata görə, Tehran radiosunda yayımlanmazdan öncə mahnı fərqli sözlərlə səsləndirilmişdi:

...
İllərdir uzağam arxam elimdən
Bülbüləm, düşmüşəm ayrı gülümdən
Zor ilə ayınb şirin dilimdən,
Aynlıq, ayrılıq, yaman ayrılıq,
Hər bir dərdədən olar yaman ayrılıq...

Mahnının sözləri siyasi dəyərləndirildiyi üçün senzura məruz qalıb və şair Fərhad İbrahimi mahnının sözlərini dəyişdirərək, onu bir sevgi şeiri şəklinə salıb.

Əli Səliminin artan nüfuzu və millətçilik ruhu zaman-zaman onun yaradıcılığına da öz zərbələrini vururdu. Belə ki, bu səbəbdən bir müddət "Radio İran"da çalışdıqdan sonra onu, həyat yoldaşı Fatma Qənnadini və digər həmfikirilərini işdən çıxarırlar.

Sovet dönməsində xeyli müddət "Ayrılıq" mahnısının bəstəkarının kim olduğu ballı deyildi, ya gizli saxlanılır, ya da anonim olduğu bildirilirdi. Səbəb isə bəstəkarın Arazın o tayından olması idi.

"Aynlıq" mahnısı isə hələ də yaşayır: o tayla bu tayın həsrətini çəkənlərin, bir-birini sevən, ancaq qovuşa bilməyən sevnələrin ürəklərində...

Ayxan Ayyaz